

NHỮNG CẢNH BÁO VỀ CHẤT LƯỢNG ĐỒ CHƠI TRẺ EM

TRẦN MINH DŨNG, HOÀNG ĐÌNH TÙNG

Bộ KH&CN

Đồ chơi trẻ em là loại sản phẩm đặc thù liên quan đến an toàn, sức khỏe trẻ em, được sử dụng trong mọi gia đình có trẻ nhỏ. Đối với trẻ, đồ chơi có ảnh hưởng quan trọng đến quá trình phát triển cơ thể và trí tuệ. Hiện nay, bên cạnh những đồ chơi phù hợp với trẻ theo các lứa tuổi, bảo đảm an toàn cho trẻ khi sử dụng thì thị trường đồ chơi trẻ em vẫn tồn tại nhiều mặt hàng không đảm bảo chất lượng, không phù hợp và thiếu tính giáo dục, tiềm ẩn nguy cơ ảnh hưởng đến sức khỏe của trẻ nhỏ, trong khi nhận thức của doanh nghiệp, tổ chức/cá nhân kinh doanh, người tiêu dùng còn hạn chế...

Đồ chơi trẻ em là sản phẩm mang tính đặc thù, được sản xuất và kinh doanh rất phổ biến trên thị trường. Không chỉ đa dạng về mẫu mã, chủng loại, mặt hàng này còn rất bấp bênh về chất lượng. Chỉ tính riêng trong năm 2013 vừa qua, theo kết quả thanh tra, kiểm tra của các cơ quan chức năng (Cục Quản lý chất lượng sản phẩm hàng hóa - thuộc Tổng cục Tiêu chuẩn Đo lường Chất lượng, Bộ KH&CN, Thanh tra các Sở KH&CN, Chi cục Tiêu chuẩn Đo lường Chất lượng ở các địa phương) thì có tới 25% số cơ sở kinh doanh đồ chơi trẻ em vi phạm pháp luật về đồ chơi trẻ em, trong đó đa phần là các vi phạm về chất lượng. Ở một số địa phương (Bạc Liêu, Đắk Lắk, Thanh Hóa...), tỷ lệ vi phạm xấp xỉ 70%. Từ kết quả thanh tra chuyên đề năm 2013 của Bộ KH&CN, các nhà quản lý đã đưa ra những cảnh báo về chất lượng đồ chơi trẻ em rất cần được quan tâm và xử lý kịp thời.

Kết quả nhìn từ những con số

Tính đến ngày 10.10.2013, có 62/63 tỉnh, thành phố đã báo cáo kết quả thanh tra chuyên đề năm 2013. Qua tổng hợp số liệu của 62 tỉnh, thành phố cho thấy:

Tổng số cơ sở kinh doanh đồ chơi trẻ em được thanh tra là 1.708 cơ sở, trong đó số cơ sở sản xuất đồ chơi trẻ em là 41, số cơ sở nhập khẩu là 18 và số cơ sở buôn bán là 1.649 (có 94 siêu thị và nhà phân phối đồ chơi trẻ em, 1.555 cơ sở buôn bán nhỏ lẻ). Tính trung bình mỗi địa phương thanh tra được khoảng 28 cơ sở. Tổng số cơ sở kinh doanh đồ chơi trẻ em bị xử phạt vi phạm hành chính là 672 cơ sở (chiếm 39,3% số cơ sở được thanh tra) với tổng số tiền phạt là 434.790.000 đồng.

Một số địa phương triển khai thanh tra chuyên đề đã xử lý nghiêm khắc đối với các hành vi vi phạm (HVVP) phát hiện được như: Cà Mau (xử phạt 15 cơ sở vi phạm với số tiền 65.800.000 đồng), Bạc Liêu (xử phạt 11 cơ sở vi phạm với số tiền 30.000.000 đồng), Thái Nguyên (xử phạt 11 cơ sở vi phạm với số tiền 23.850.000 đồng), Thanh Hóa (xử phạt 15 cơ sở vi phạm với số tiền 23.500.000 đồng), Phú Thọ (xử phạt 23 cơ sở vi phạm với số tiền 14.450.000 đồng), Hòa Bình (xử phạt 15 cơ sở vi phạm với số tiền 14.250.000 đồng)... Ngoài áp dụng hình thức xử phạt chính bằng tiền, cơ quan thanh tra đã áp dụng hình thức xử phạt bổ sung: tịch thu tiêu hủy 19.596 đồ chơi (là các loại đồ

chơi bạo lực như kiếm, đao, dao, súng bắn đạn nhựa...), tương đương với số tiền xấp xỉ 600 triệu đồng; đình chỉ lưu thông đồ chơi là tang vật vi phạm hành chính, buộc khắc phục nhãn hàng hóa đúng theo quy định trước khi cho lưu thông trở lại đối với gần 50.000 đồ chơi giá trị xấp xỉ 1,5 tỷ đồng.

Một số vi phạm tiêu biểu

Vi phạm về nhãn hàng hóa

Trong tổng số 672 cơ sở vi phạm với 808 lượt HVVP, chiếm đại đa số là vi phạm về nhãn hàng hóa: 550 hành vi (chiếm 68,1% tổng số HVVP). Ở không ít địa phương, 100% số cơ sở được thanh tra vi phạm quy định về nhãn hàng hóa, như: Lai Châu (11/11 cơ sở), Tuyên Quang (14/14 cơ sở), Sơn La (21/21 cơ sở), Hải Phòng (33/33 cơ sở), Nam Định (27/27 cơ sở), Hòa Bình (15/15 cơ sở). Các vi phạm về nhãn hàng hóa phổ biến là: đồ chơi không có nhãn hàng hóa; đồ chơi có nhãn hàng hóa nhưng không có nhãn phụ bằng tiếng Việt (đối với đồ chơi trẻ em được nhập khẩu) hoặc có nhãn phụ nhưng nhãn phụ có kích thước quá nhỏ, khó đọc được thông tin trên nhãn bằng mắt thường; có nhãn hàng hóa nhưng nội dung trên nhãn không đủ, không đúng theo quy định.

Thanh tra đồ chơi trẻ em

Vi phạm quy định về công bố hợp quy, chứng nhận hợp quy, gắn dấu hợp quy lên sản phẩm đồ chơi trẻ em

Trong tổng số 808 lượt HVVP, vi phạm quy định về gắn dấu hợp quy là 178 lượt hành vi (chiếm 22,0% tổng số HVVP); vi phạm về công bố hợp quy có 1 cơ sở (chiếm 0,12% tổng số HVVP) và vi phạm về chứng nhận hợp quy có 2 cơ sở (chiếm 0,24% tổng số HVVP). Tuy nhiên, số cơ sở sản xuất và nhập khẩu đồ chơi trẻ em được thanh tra không nhiều (41 cơ sở sản xuất và 18 cơ sở nhập khẩu), nên tỷ lệ vi phạm về công bố hợp quy (đối với cơ sở sản xuất đồ chơi trẻ em) và chứng nhận hợp quy (đối với cơ sở nhập khẩu) trong tổng số cơ sở sản xuất và nhập khẩu thì không phải là thấp: 1/41 cơ sở (2,4%) và 2/18 cơ sở (11,1%). Điều này đặt ra vấn đề là cần quan tâm nhiều hơn nữa trong việc kiểm soát thực hiện quy định pháp luật về tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật đối với các nhà sản xuất và nhập khẩu đồ chơi trẻ em.

Vi phạm về chất lượng

Qua việc lấy mẫu thử nghiệm các chỉ tiêu an toàn đối với đồ chơi trẻ em quy định tại Quy chuẩn kỹ thuật quốc gia về an toàn đồ chơi trẻ em QCVN 3:2009/BKHCN với tổng số 234 mẫu được cơ quan chức năng đem thử nghiệm, phát hiện 23 mẫu không đạt yêu cầu (không phù hợp

QCVN 3:2009/BKHCN).

Việc lấy mẫu thử nghiệm chất lượng đồ chơi trẻ em cũng gặp nhiều khó khăn do mặt hàng đồ chơi trẻ em rất đa dạng về chủng loại. Nhiều khi, chỉ là một cửa hàng nhỏ bán sách vở học sinh hay cửa hàng bán tạp hóa, kết hợp bán đồ chơi trẻ em thì cũng có tới năm, bảy chục loại đồ chơi khác nhau, có khi tới hàng trăm (có thể kể ra các loại đồ chơi trẻ em như: bộ đồ chơi ghép hình bằng chữ, làm toán, nấu ăn, các con vật, hình nộm ca sỹ Hàn Quốc nhảy điệu Gangnam Style, các con vật ghi âm giọng nói...). Chủng loại đồ chơi thì vô cùng phong phú nhưng số lượng mỗi loại lại không nhiều, nhìn chung chỉ vài ba cá thể (cái) mỗi loại đồ chơi. Điều này khiến các đoàn thanh tra gặp khó khăn khi quyết định lấy mẫu thử nghiệm (rất nhiều trường hợp số lượng mỗi loại đồ chơi không đủ để lấy mẫu theo quy định). Trong khi đó, ở từng loại đồ chơi khác nhau thì chỉ tiêu an toàn cần thử nghiệm cũng không giống nhau: có loại đồ chơi thử nghiệm chỉ tiêu cơ lý, có loại thử nghiệm chỉ tiêu thôi nhiễm hóa học, có loại thử nghiệm chỉ tiêu an toàn cháy nổ, hoặc có loại cần thử nghiệm các chỉ tiêu kết hợp... Vì thói quen buôn bán như trên của các hộ kinh doanh đồ chơi trẻ em nên nhiều địa phương đã không lấy mẫu thử nghiệm và những địa phương có lấy mẫu thử nghiệm thì

kết quả thử nghiệm cũng có ý nghĩa rất hạn chế trong công tác quản lý đồ chơi trẻ em.

Các vi phạm khác

Ngoài các HVVP về tiêu chuẩn, chất lượng, nhãn hàng hóa nêu trên, qua thanh tra, cơ quan thanh tra đã phát hiện và xử lý các HVVP khác như buôn bán hàng hóa (là đồ chơi trẻ em) nhập lậu, hàng hóa không rõ nguồn gốc xuất xứ, các loại đồ chơi gây nguy hiểm, mang tính bạo lực, thiếu tính giáo dục. Có 32 địa phương (chiếm 52,5% số tỉnh, thành phố) phát hiện và xử lý hành vi buôn bán các loại đồ chơi bạo lực và gây nguy hiểm như là các loại súng bắn đạn nhựa, súng bắn nước, dao, dao, kiếm, các loại côn, que, gậy (chiến đấu), siêu nhân kiếm, siêu nhân côn, Nin-ja với bao tay và mặt nạ đi kèm... Gắn 20.000 đồ chơi loại này bị các đoàn thanh tra tịch thu tiêu hủy. Đây là tiếng chuông cảnh báo tình trạng phổ biến về kinh doanh loại đồ chơi trẻ em có nguy cơ ảnh hưởng sâu sắc đến phát triển nhân cách trẻ em, thế hệ tương lai của xã hội, đòi hỏi cần có biện pháp tích cực, mạnh mẽ hơn nữa trong quản lý đồ chơi trẻ em thời gian tới.

Một số khó khăn trong công tác quản lý

Trong tổng số cơ sở được thanh tra, tỷ lệ cơ sở buôn bán nhỏ lẻ chiếm 96%. Đặc điểm khá phổ biến của việc kinh doanh đồ chơi trẻ em tại các địa phương là hầu hết đồ chơi trẻ em không được buôn bán như là một mặt hàng duy nhất (trừ một số đại lý, nhà phân phối đầu mối) mà thường được bán kèm (vai trò mặt hàng phụ) với các mặt hàng khác như sách, vở, truyện thiếu nhi, quần áo, thậm chí cả đồ điện (nồi cơm điện, quạt điện, bàn là, máy sấy tóc...) cũng bày bán thêm đồ chơi trẻ em. Vì lý do này mà chủ của hàng thường không để ý và thiếu hiểu biết các quy định của pháp luật trong kinh doanh loại mặt hàng này. Theo đó, đồ chơi trẻ em

là mặt hàng thuộc danh mục hàng hóa nhóm 2 phải thực hiện theo quy định của QCVN 3:2009/BKHCN. Việc nhận thức về Quy chuẩn này của các cơ sở kinh doanh còn nhiều hạn chế: 40% số cơ sở không biết gì về quy chuẩn; các cơ sở khác “có nghe, có biết” nhưng không rõ ràng và đầy đủ.

Theo báo cáo từ các địa phương, 90% số đồ chơi trẻ em lưu thông trên thị trường có nguồn gốc từ Trung Quốc. Trong đó có lượng không nhỏ được đưa vào nội địa theo con đường nhập tiểu ngạch và nhập lậu, không được cơ quan chức năng kiểm tra, đánh giá về chất lượng. Phần lớn các đồ chơi này không có nhãn hàng hóa; hoặc có nhãn (bằng tiếng Trung Quốc) nhưng không có nhãn phụ tiếng Việt; hoặc có nhãn phụ bằng tiếng Việt thì nội dung rất “mơ hồ”, chung chung, như “đồ chơi trẻ em”, “đồ chơi trẻ em dùng pin”, “đồ chơi trẻ em không dùng pin”.

Nhiều trường hợp khác, nhà nhập khẩu, nhà phân phối in sẵn nhãn hàng hóa, in sẵn dấu hợp quy và giao cho cơ sở bán lẻ tự dán. Do đồ chơi trẻ em có nhiều chủng loại, mẫu mã, nhiều tên gọi khác nhau, nhiều cơ sở bán lẻ dán nhầm lẫn lên các loại đồ chơi. Nhãn hàng hóa của loại đồ chơi này thì lại có tên của đồ chơi khác; dấu hợp quy (cũng tự dán) của loại đồ chơi này lại dán lên loại đồ chơi kia, hay trên cùng một sản phẩm lại có tới 2-3 tem CR... Thực trạng kinh doanh đồ chơi trẻ em tại các địa phương chủ yếu được buôn bán nhỏ lẻ quy mô hộ gia đình; mỗi hộ bán vài chục loại đồ chơi (kèm theo bán loại hàng khác), mỗi loại chỉ 1-2 chiếc. Những vi phạm về nhãn hay vi phạm khác, nhiều khi cũng chỉ được đoàn kiểm tra “nhắc nhở”, bởi vì, nếu có xử phạt thì hiệu quả cũng không cao.

Ngoài ra, việc kiểm soát nhãn hàng hóa và dấu hợp quy của đồ chơi trẻ em hiện nay còn chưa chặt chẽ. Cơ sở sản xuất, cơ sở nhập khẩu đồ chơi trẻ em giao nhãn hàng

hóa, dấu hợp quy cho người bán tự dán lên sản phẩm dẫn đến việc nhập nhằng giữa hàng hóa nhập lậu và hàng hóa đã được kiểm tra, trong khi cơ quan chức năng rất khó phân biệt tem nhãn, dấu hợp quy (thật, giả). Tình trạng dấu hợp quy (thật) dán lên sản phẩm chưa được chứng nhận hợp quy hay sản phẩm không đạt yêu cầu chất lượng, thậm chí dán lên sản phẩm đồ chơi trẻ em nhập lậu còn là vấn đề nan giải.

Hầu hết các cơ sở buôn bán nhỏ lẻ không lưu giữ hồ sơ chất lượng. Các cơ sở buôn bán đồ chơi trẻ em quy mô lớn hơn có lưu giữ hồ sơ chứng nhận hợp quy nhưng thường không đầy đủ, chưa cập nhật, chưa bổ sung các chứng nhận hợp quy mới của các lô hàng mới cho phù hợp. Mỗi cơ sở kinh doanh hàng trăm mặt hàng đồ chơi của nhiều đơn vị nhập khẩu, đơn vị sản xuất khác nhau; mỗi chủng loại không đồng nhất về lô hàng do nhập hàng vào nhiều thời điểm khác nhau. Cơ quan chức năng gặp nhiều khó khăn và rất vất vả trong việc đối chiếu từng mã hàng, từng mặt hàng để đánh giá có phù hợp với hồ sơ chứng nhận hợp quy đang lưu giữ tại cơ sở hay không.

Có tình trạng cơ sở nhập khẩu đồ chơi trẻ em đăng ký kinh doanh tại một địa chỉ nhưng giao dịch tại địa chỉ khác, gây khó khăn cho cơ quan chức năng trong quá trình xác minh đối tượng. Nhiều cơ sở sản xuất, cơ sở nhập khẩu đồ chơi trẻ em dưới 3 tuổi nhưng ghi trong hồ sơ công bố hợp quy, chứng nhận hợp quy là cho trẻ em trên 3 tuổi nhằm tránh phải thử nghiệm một số chỉ tiêu (như hàm lượng formaldehyt). Điều này gây khó khăn cho đoàn thanh tra - phải tiến hành xác minh loại đồ chơi mà đối tượng đang kinh doanh là dành cho lứa tuổi nào mới kết luận được hồ sơ thử nghiệm mà cơ sở cung cấp cho đoàn thanh tra là phù hợp hay không.

Một vấn đề khó khăn nữa trong công tác quản lý là thời gian thử

nghiệm mẫu đồ chơi trẻ em tại các Trung tâm kỹ thuật kéo dài khoảng 15-20 ngày. Đây là khoảng thời gian quá dài đối với cơ quan thực thi, gây không ít khó khăn trong việc xử lý kết quả thanh tra.

Đề xuất

Để mặt hàng đồ chơi trẻ em đảm bảo chất lượng, an toàn cho trẻ khi sử dụng, chúng tôi xin đề xuất một số vấn đề sau:

Một là, tăng cường thanh tra, kiểm tra đối với các cơ sở sản xuất, cơ sở nhập khẩu đồ chơi trẻ em, nhất là các địa phương có nhiều đầu mối cung cấp hàng hóa về các tỉnh, thành phố khác, để bảo đảm hàng hóa lưu thông ra thị trường đạt yêu cầu về chất lượng và nhãn hàng hóa theo như quy định.

Hai là, chỉ đạo chặt chẽ hơn nữa việc gắn dấu hợp quy đối với các sản phẩm hàng hóa phải công bố hợp quy nói chung, hàng hóa là đồ chơi trẻ em nói riêng. Việc gắn dấu hợp quy lên sản phẩm phải được thực hiện trước khi đưa sản phẩm ra lưu thông trên thị trường, công việc này phải do nhà sản xuất thực hiện; gắn trách nhiệm của tổ chức chứng nhận thông qua việc chứng nhận chất lượng và gắn tem hợp quy của tổ chức mình. Các nhà sản xuất đồ chơi trẻ em phải đảm bảo cung cấp hồ sơ công bố hợp quy của đồ chơi trẻ em đến tận các cơ sở kinh doanh bán buôn cũng như bán lẻ trên thị trường.

Ba là, tăng cường công tác phổ biến, tuyên truyền sâu rộng về tác hại của đồ chơi trẻ em không có nhãn hàng hóa, không có nguồn gốc xuất xứ rõ ràng, không có dấu hợp quy cũng như không được chứng nhận và công bố hợp quy của sản phẩm đến giáo viên, phụ huynh và học sinh tại các cấp học, đặc biệt là ở cấp tiểu học và mầm non, là nhóm lứa tuổi tiếp xúc thường xuyên với đồ chơi để biết cách lựa chọn hàng hóa an toàn, đảm bảo sức khỏe ■